

Aannemersgeslacht Appels

Een beeldbepalende dynastie in Driebergen en Rijsenburg

Sander Wegereef

Het thema van de landelijke Open Monumentendag was dit jaar 'Erfgoed en architectuur'. Een mooie aanleiding om de Driebergse aannemersfamilie Appels eens onder de loep te nemen. Generaties Appels drukten vanaf het begin van de 19e eeuw hun stempel op het straatbeeld van Driebergen en Rijsenburg. Hun werk leeft voort in tal van karakteristieke panden. Hun werk leeft voort in tal van karakteristieke panden.

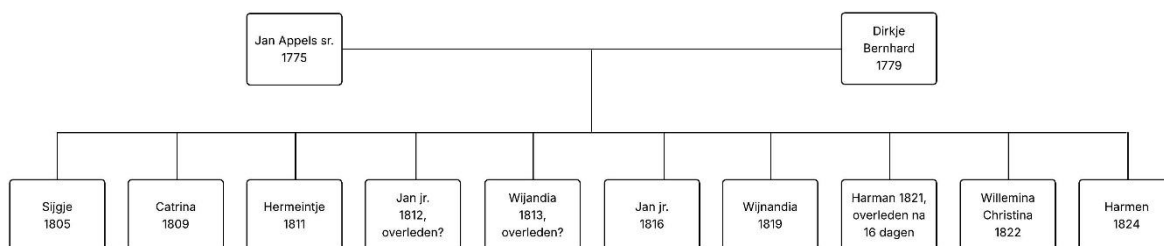

Foto 1 Het gezin Jan Appels sr. (afb. S. Wegereef)

Jan Appels sr. (1777-1854)

De geschiedenis van de familie Appels in Driebergen begint met Jan Appels, die op 24 augustus 1777 in Lichtenvoorde werd geboren. Enkele week later werd hij door zijn ouders Coenraad Appels en Dersken Hengeveldt ten doop gehouden in de Hervormde Kerk. In 1803 trouwde hij met Dirkje Bernhard uit Driebergen. Rond die tijd, toen de burgerlijke stand werd ingevoerd, bestond kennelijk onduidelijkheid over de precieze schrijfwijze van haar naam: in verschillende akten staat zij als Barnhard of Barnhart vermeld. Ze kregen tien kinderen, waarvan een aantal al op jonge leeftijd overleed. Op 2 november 1824 overleed Dirkje zelf in het kraambed, tijdens de geboorte van hun zoon Harmen. In 1828 hertrouwde Jan met werkster Gerritje Kierpesteijn uit Leiderdorp.

Timmerman in de katholieke kerk

Vanaf 1809 werkte Jan als timmerman mee aan de bouw van de katholieke St. Petrus' Bandenkerk in Rijsenburg. Bijzonder, omdat hij zelf van hervormde huize was. De kerk, gebouwd op initiatief van ondernemer Petrus Judocus van Oosthuysen, naar een ontwerp van Adrianus Tollus. Het was het eerste katholieke kerkgebouw in de provincie na de Reformatie en de enige in empirestijl in Nederland, met de typische zuilen naast de ingang. Op 7 juni 1809 werd de eerste steen voor de kerk gelegd, de opening volgde op 1 augustus 1810.

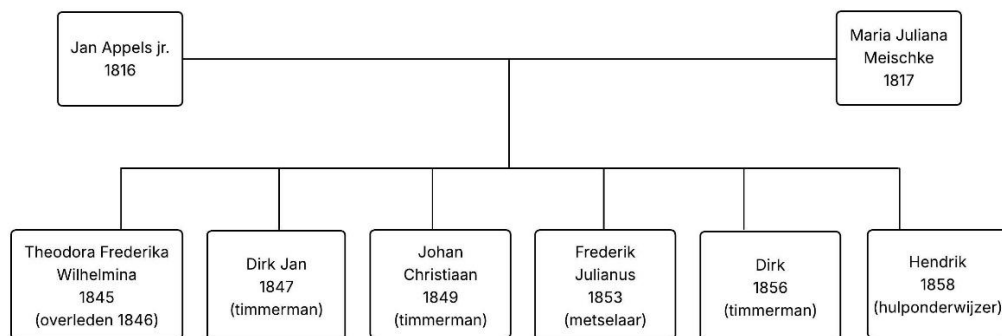

Foto 2 Het gezin Jan Appels jr. (afb. S. Wegereef)

Jan Appels jr. (1816–1903)

Jan Appels jr. zag op 2 december 1816 het levenslicht in Driebergen. In de voetsporen van zijn vader werkte hij als timmermans knecht en groeide hij uit tot aannemer. In 1843 trouwde hij met Maria Juliana Meischke uit Zeist. Jan en Maria kregen zes kinderen; vier zoons kozen ook voor het bouwvak.

Katholieke begraafplaats

Bijzonder was de betrokkenheid van Jan jr. bij de aanleg van de katholieke begraafplaats aan de Drieklinken in 1872. Net als zijn vader was hij zelf aangesloten bij de hervormde kerk. Omdat het oude kerkhof bij de kerk te dicht binnen de kom van Rijsenburg lag, werd gekozen voor de nieuwe locatie aan de Drieklinken. Als timmerman en metselaar was Jan Appels jr. verantwoordelijk voor het vervaardigen van het in neogotische stijl opgetrokken baarhuisje achterop het terrein.

Foto 3 Het baarhuisje op de Rooms-katholieke begraafplaats aan de Drieklinken (S. Wegereef)

Foto 4 'Rustoord' aan de Traaij 92-94. (S. Wegereef)

Rustoord

Een ander bekend bouwwerk van zijn hand is de dubbele woning aan de Traaij 92-94. Dit bouwde hij omstreeks 1892, hoogstwaarschijnlijk naar eigen ontwerp. De oorsprong van de naam 'Rustoord' is niet helemaal duidelijk. Het zou kunnen duiden op de rustige ligging nabij de oude algemene begraafplaats, maar het kan ook zijn dat hier wellicht ouden van dagen zijn gehuisvest. Ook op infrastructureel vlak liet hij zijn sporen na: in 1878 legde hij samen met aannemer Gijsbert van Dijk de klinkerbestrating in de Boschstraat (Bosstraat) aan, die overigens tot 1889 de Klaverlaan heette.

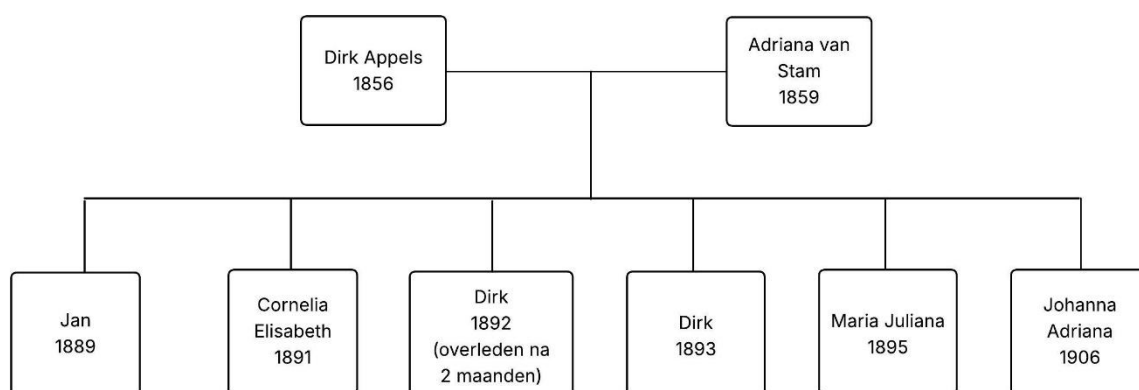

Foto 5 Het gezin van Dirk Appels. (afb. S. Wegereef)

Dirk Appels (1856-1921)

Dirk Appels, zoon van Jan jr., werd op 2 januari 1856 geboren in Driebergen. Net als zijn vader en opa leerde hij het vak van timmerman. Op 21 december 1888 trouwde hij in Driebergen met vroedvrouw Johanna Adriana van Stam (1859) uit Weesp. Vermoedelijk had Dirk als timmerman meerdere klussen buiten Driebergen, want hij verhuisde op een gegeven moment tijdelijk naar Velp en Rheden, maar vestigde zich in 1883 weer in Driebergen. Johanna voegde zich in 1885, vanuit Apeldoorn, bij hem.

Foto 6 Familiefoto ter gelegenheid van het 25-jarig huwelijk van Dirk Appels en Johanna Adriana van Stam in 1913. (Collectie Vroeger & Nu)

Gebroeders Appels

Na het overlijden van Jan jr. in 1903 werden de werkzaamheden voortgezet door zijn zonen. Op 15 juli 1897 had Dirk samen met zijn broers Dirk Jan en Frederik Julianus bij notaris Willem van der Muelen in Driebergen hun aannemersbedrijf *Gebroeders Appels* officieel geregistreerd. Zij hadden zichzelf tot doel gesteld *'het uitoefenen eener timmermans- en metselaarsaffaire, het drijven van handel in bouwmaterialen, het aannemen van werkzaamheden en al hetgeen tot het bouwkundig vak behoort'*. Enkele jaren later veranderde de naam in *D. Appels en Zn.*, wat waarschijnlijk samenhangt met het toetreden van zijn zonen Jan en Dirk.

Jan Appels (1889-1941)

Jan Appels trouwde op 15 september 1921 met Frederika Paulina Kraal uit Driebergen. Na zijn overgrootvader en zijn opa, werd hij de derde 'Jan Appels' in het Driebergse aannemersgeslacht. Een van de eerst bekende projecten die hij met zijn vader uitvoerde, was de verbouw van hun woning aan de Traaij 28-30-32 in 1908. De karakteristieke witte villa is vandaag de dag nog altijd een markant gebouw in de winkelstraat.

Foto 7 en 8 Dirk Appels jr. (1893-1960) en Jan Appels (1889-1941)

Dirk Appels jr. (1893-1960)

Dirk Appels jr. was getrouwd met Gerritje Johanna Broere uit Schagen. Dirk was bouwkundige van beroep. De beide broers Jan en Dirk vulden elkaar goed aan. Jan was vooral creatief en deed de vormgeving, Dirk was meer de bouwer. Op kerkelijk en gemeentelijk vlak liet hij zich evenmin onbetuigd: zo werd hij in 1939 in de gemeenteraad gekozen. Gezien het leeftijdsverschil zal Jan meer zijn stempel hebben gedrukt in de vooroorlogse periode. Na zijn vroege overlijden in 1941 stond Dirk er alleen voor. In de naoorlogse opbouwtijd floreerde het bedrijf onder zijn leiding.

Foto 8 Het woonhuis van de familie Appels aan de Traaij 28-30. (Collectie HUA)

Burgemeesterlaan

Vanaf eind 19^e eeuw kocht de firma Appels grote percelen op, verkavelde deze en ging er zelf huizen bouwen. De Burgemeesterlaan is daar een goed voorbeeld van. Nadat zijn vader Jan jr. eerder al verantwoordelijk was voor de bouw van de huizen aan de Burgemeesterlaan 22 en 24, bouwde Dirk met zijn firma begin jaren '20 de dubbele woonhuizen 14-16 en 18-20.

Ook de kleine villa 'Vredehof' op nummer 26 is van zijn hand. Ook wordt hij genoemd als ontwerper van huis 'Vogelzang' op nummer 4. Het geldt als goed voorbeeld van het voor die tijd nieuwe type burgerwoonhuis. Opvallend detail van dat huis is het bouwjaar '1902', dat met metalen cijfers op de gevel is aangebracht.

Bloemenheuvel

Maar ook langs de Hoofdstraat heeft Dirk Appels zich niet onbetuigd gelaten. Zo was hij betrokken bij de uitbreiding van het huis Bloemenheuvel. Dit witgepleisterde neoclassicistische herenhuis was al in 1845 neergezet voor de Amsterdamse suikerfabrikant Christaan Hendrik Cordes (1802-1869), die later ook burgemeester van Driebergen en Rijsenburg werd. Appels was in 1925 verantwoordelijk voor de aanbouw van de twee zijvleugels van het pand.

Iets verderop aan de Hoofdstraat bouwde de firma het statige bakstenen woonhuis op nummer 88. Dat pand kenmerkte zich door de symmetrisch ingedeelde voorgevel en het natuurstenen balkon.

Foto 9 De toren van de hervormde kerk in Driebergen in aanbouw omstreeks 1926. (Collectie RAZU)

Nederlands Hervormde kerk

Net als zijn opa Jan, was ook Dirk betrokken bij werkzaamheden aan een kerk. Ditmaal ging het niet om een katholieke kerk, maar om de Driebergse hervormde kerk aan de Hoofdstraat. Het oorspronkelijke kerkgebouw uit 1830 werd in de loop van de jaren meerdere malen verbouwd en uitgebreid. De grote verbouwing van 1926 bestond uit een vrijwel volledige herbouw van de kerk. De wanden, de vloeren en de kap van de kerk moesten worden vernieuwd. Ook kreeg de kerk toen de zo kenmerkende bakstenen toren. Het werk werd uitgevoerd door de firma Appels, in samenwerking met de firma J.C. van Dusschoten. Op 19 juni 1927 kon de kerk weer in gebruik worden genomen.

Begravenis van Jan Appels

Dirk overleed in 1930 op 74-jarige leeftijd. Slechts elf jaar later, op 16 juli 1941, overleed ook zoon Jan in het Groningse Beerta, een klein dorp ten noordoosten van Winschoten. Zijn doodsoorzaak is niet bekend. Hij was op dat moment nog maar 51 jaar oud. Hij overleed in de pastorie van zijn zwager, dominee Bastiaan Jan Ader.

De begrafenis van Jan Appels vond wel plaats in Driebergen. Onder grote belangstelling werd hij op 19 juli de oude algemene begraafplaats in Driebergen ter aarde besteld. Het Utrechts Nieuwsblad deed er verslag van. Onder de aanwezigen waren burgemeester De Beaufort, wethouder Van Heelsum, diverse gemeenteraadsleden, gemeentearchitect Van Amerongen en andere notabelen. Ook waren veel collega's van Jan aanwezig. De grote belangstelling voor zijn begrafenis is illustratief voor de positie en de maatschappelijke rol van de firma Appels in de Driebergse en Rijsenburgse samenleving. Of zoals de krant het verwoordde: "de heer Appels was een alom bekend en bemind figuur."

Namens de Driebergschen Patroonsbond herinnerde de heer Boot de aanwezigen eraan dat men Jan Appels in de kleine kring van collega's zou gaan missen. Hij gaf aan dat ze altijd genoten hadden van de verhalen van Appels en dat ze veel van hem hadden geleerd. Vervolgens sprak zwager en dominee Bastiaan Jan Ader uit Nieuw-Beerta, die zijn toespraak met het uitspreken van het Onze Vader besloot. Tenslotte bedankte zijn andere zwager Hendrik van Halewijn alle aanwezigen voor hun getoonde belangstelling.

Na de oorlog

Na het vroege overlijden van Jan stond broer Dirk er alleen voor. In de naoorlogse opbouwtijd floreerde het bedrijf onder zijn leiding. Op het hoogtepunt waren er ca. honderd medewerkers. Werken werden uitgevoerd van Wageningen (Junushof) tot zelfs in Vlissingen toe. Hoewel Dirk het gezicht van het bedrijf was, werd het succes van het bedrijf mede bepaald door zijn vrouw Gerrie (1896-1977), die op de achtergrond een flinke partij meeblied. Zoon Dirk Johan ('Dik'), (1922-2001) trad kort na de oorlog eveneens toe tot het bedrijf.

Met de pensionering van Dirk in 1958 (hij verhuisde van Traaij 28 naar Villa 'Johanna' aan de Hoofdstraat) nam Dik het roer over en verhuisde op zijn beurt van Traaij 30 naar 28. Een korte periode was ook zijn broer Johan Christiaan ('Joop'), (1934-2024) bij het bedrijf betrokken.

Foto 10 Naambord van de firma D. Appels & Zn., dat hing aan het huis op de Traaij 28. (Collectie D. Appels)

Beeldbepalende gebouwen

Een veelheid aan opdrachtgevers werd bediend. Vermeldenswaard is dat in de na-oorlogse periode zowel de Gereformeerde Maranathakerk als de NH Morgensterkerk, beide inmiddels gesloopt, alsmede de kapel voor de RK zusters Ursulinen in Rijsenburg door Appels zijn gebouwd. Ook bouw, verbouw en onderhoud van particuliere woonhuizen kwam voor, maar utiliteitsbouw was steeds het belangrijkste. Een ander opvallend voorbeeld van wat de firma op dat gebied vermocht is te vinden langs de Hoofdstraat, waar het voormalige postkantoor, het voormalige politiebureau, het westelijk bouwhuis van Sparrendaal en het gebouw van de KLPD door de firma werden ge- of verbouwd.

Het bedrijf bleef bestaan tot 1985. Daarna was er geen opvolging meer, dus werd het bedrijf overgenomen door Benschop Bouw.

Oude Algemene Begraafplaats

Hoewel de aannemersfamilie Appels, zoals eerder vermeld, betrokken was bij de bouw van de katholieke St. Petrus' Bandenkerk en de katholieke begraafplaats aan de Drieklinken, liggen verschillende leden van de familie Appels weldegelijk begraven op de oude algemene begraafplaats aan de Traaij. Het familiegraf vermeldt de namen van Cornelia Elisabeth Appels, Dirk Appels, Johanna Adriana van Stam en Jan Appels. Ook zwager Bastiaan Jan Ader wordt op de steen vermeld, maar hij is in de jaren '70 herbegraven op Ereveld Loenen.

Verder zijn er stenen te vinden van Jan Appels jr. en zijn vrouw Maria Juliana Meischke, van Frederik Julianus Appels, van Johan Christaan Appels, van Dirk Jan Appels en van Maria Juliana Appels en hun respectievelijke partners.

Foto 11 Tekst op de grafsteen van het familiegraf van de familie Appels op de oude algemene begraafplaats in Driebergen. (S. Wegereef)

Herbegraven op de Nieuwe Begraafplaats

Hoewel de stenen op de Oude Algemene Begraafplaats er nog altijd zijn, en worden onderhouden door vrijwilligers van Vroeger en Nu, liggen de meeste familieleden hier niet meer begraven. Een groot deel van hen is herbegraven op de Nieuwe Algemene Begraafplaats, waar ook de laatste twee generaties aannemers Appels begraven zijn. In het familiegraf alhier liggen de volgende personen:

Dirk Appels 1856-1930 en zijn echtgenote Johanna Adriana van Stam 1859-1931

Jan Appels 1889-1941 en zijn echtgenote Frederika Paulina Kraal 1897-1975

Cornelia Elisabeth Appels 1891-1921 echtgenote van Bartus Teunis Deenik (1888-1952, niet hier begraven)

Dirk Appels jr. 1893-1960 en zijn echtgenote Gerritje Johanna Broere 1896-1977

Hendrik van Halewijn 1893-1975 en zijn echtgenote Maria Juliana Appels 1895-1985

Dirk Johan Appels 1922-2001 en zijn echtgenote Jeannette Elisabeth van Donselaar 1923-2022

Allen zijn (niet alle) kinderen van Dirk Appels en Juliana Adriana van Stam. Dirk Johan Appels is zoon van Dirk Appels jr.

Foto 12 Houten paneel van Traaij 28-32, dat Dirk Appels jr. in 1949 cadeau kreeg op zijn verjaardag (D. Appels)

Timmerijgang

Hoewel meerdere generaties Appels ruim anderhalve eeuw lang het aangezicht van Driebergen en Rijsenburg hebben meebepaald, is er geen straat naar ze vernoemd. Toch zijn er wel twee eerbetonen te vinden: de naam Appelgaard is een verwijzing naar de vroegere boomgaard achter het woonhuis van de familie Appels aan de Traaij. De naam Appelgaard kan bovendien ook als een indirecte verwijzing worden gezien naar de familie Appels. Daarnaast is een directe verwijzing naar de activiteiten van het bouw- en aannemersgeslacht Appels te vinden in de naam De Timmerijgang, de steeg naast het monumentale voormalige woonhuis aan de Traaij 28-30.

Geraadpleegde literatuur

Gaasbeek, F. (eindred.); Driebergen-Rijsenburg : Geschiedenis en architectuur. – Zeist: Uitgeverij Kerkebosch, 1996
Hermans, H. en C. Bor; Heg en Steg, deel twee : straatnamen van Driebergen-Rijsenburg. Driebergen-Rijsenburg, Nabij Producties, 2019
Kingma, J.; Buiten wonen : Villawijken in Driebergen 1920-1940. – Driebergen-Rijsenburg: Uitgeverij Kleine Geschiedenis van de Heuvelrug, 2006
Kraal, W.; Nieuwe gids voor de Stichtse Lustwarande. – Driebergen: W. Kraal & Zonen, [ca. 1930]
Steenwijk, D.; Voorbij de Driebergse Brug : Over Driebergen-Rijsenburg en hun inwoners. – Bunnik: Reinders, 1992
Steenwijk, D.; Met de muziek voorop : Driebergen en Rijsenburg 1896-1996. – Driebergen-Rijsenburg: Uitgeverij Zevenster, 1996

Geraadpleegde online bronnen

Regionaal Archief Zuid Utrecht (RAZU) www.razu.nl
Het Utrechts Archief (HUA): www.hetutrechtsarchief.nl
Family Search: www.familysearch.org
Delpher: www.delpher.nl

N.B. Dit artikel is een bewerking van het artikel dat eerder verscheen in het tijdschrift Vroeger en Nu, jrg. 28, nr. 2, september 2025. Met bijzondere dank aan de correcties en aanvullingen van de heer Dick Appels te Nootdorp.